

procesu.

Zapisnik procesa proti Jokobu Krašovcu nam kaže na celo serijo čarovniških procesov, ki so se verjetno odvijali pred deželjskim sodiščem Bizeljsko. Tako iz zapisnika izvemo za tri žrtve predhodnih procesov in za tri nove obtožene, ki so že bile privedene pred sodišče, vendar nam je njihova usoda neznana.

OPOMBE

1. Arhiv Republike Slovenije, Coll. I, fasc. 15. — 2. Fritz Byloff, Hexenglaube und Hexenverfolgung in österreichischen Alpenländer, Quellen zur deutschen Volkskunde, Berlin 1929, str. 116. — 3.

Byloff, Hexenglaube, str. 122; Alfred Seebacher Mesaritsch, Hexen – Report Bericht über eine Mäsenträgödie in der Steiermark 1425 – 1746, str. 243, Graz 1972; Dr. Vl. Trauner, Čarovniški procesi na Slovenskem, Življenje in svet 3/1929 str. 497. — 4. Tudi Falantin, Valant. — 5. Čarovniški stol je služil kot mučilna naprava, s priostrenimi konicami na sedalu in opremljen s kurjavo. — 6. Arhiv Republike Slovenije, Coll. I, fasc. 15. — 7. Trauner, Čarovniški procesi, str. 248. — 8. Byloff, Report, str. 197. — 9. Seebacher Mesaritsch, Hexen – Report, str. 197. — 10. Byloff, Hexenglaube, str. 145; Seebacher – Mesaritsch, Hexen – Report, str. 246; Arhiv Republike Slovenije, Gr. A. Dol, fasc. 178. — 11. Arhiv Republike Slovenije, Gr. A. Dol, Fasc. 178.

MESTO MARIBOR V LUČI MATIČNIH KNJIG 17. STOLETJA

SAŠO RADOVANOVIČ

Matične knjige na Slovenskem so vsekakor kljub svoji imenitnosti doslej zapostavljen vir za preučevanje zgodovine od konca 16. stoletja dalje. Nudijo nam veliko število podatkov o imenih, priimkih, poklicih, krajih, ledinskih imenih, o številu prebivalstva ter o raznih nezgodah, ki so doletele posamezne kraje. V njih se verjetno prvič polnopravno pojavljajo tudi ženske. Na podlagi matičnih knjig lahko ugotovljamo povprečno življenjsko dobo prebivalstva, stopnjo rodnosti in smrtnosti in paleto poklicev, ki se pojavljajo v posameznih krajih in so danes že izumrli.

Matične knjige so javne listine, ki pravno-veljavno dokazujejo rojstvo, poroko in smrt. Matične knjige so nastale s krščanstvom. Imena krščenih in njihovih botrov so vnašali v cerkvene tabele.

Tudi v srednjem veku najdemo primere cerkvenih matic. O njih mnogokrat govore škofijske sinode v 15. stoletju. Vodenje matičnih knjig je bilo običajno v primorskih mestih. Tako so v Piranu vodili rojstne matične knjige že od leta 1458, v Izoli pa najkasneje od 1506. Reformacijsko gibanje je pomen matic poudarilo, ker so nadzorovali prejem zakramentov.

Tridentinski cerkveni zbor (1545–1563) je uvedel obvezno vodenje krstnih in poročnih knjig. Ni pa predpisal podrobnosti o vodenju matic, temveč je to prepustil posameznim pokrajinskim in škofijskim sinodam. Obvezno vodenje mrliških knjig je predpisal šele rimski obrednik iz leta 1614.

Pač pa so posamezne župnije že prej vodile matične knjige, tako na primer župnija v Pira-

nu od 1505. Rimski obrednik je določal tudi natančen obrazec, po katerem naj se pišejo vse tri vrste matičnih knjig. Kljub temu je bilo vodenje matičnih knjig v posameznih škofijah različno.

Pri vojaških enotah so jih začeli voditi v 16. stoletju. Ob koncu tridesetletne vojne je začela delovati samostojna duhovniška služba za vojake, ne samo v času vojne, temveč tudi v miru.

Matične knjige so vodili tudi na univerzah. Za področje Slovenske Štajerske so še posebej zanimive matične knjige graške (od leta 1586 dalje) in dunajske univerze.¹

Za mesto Maribor oziroma za mestno župnijo sv. Janeza Krstnika obstajajo vse tri vrste matičnih knjig, krstna, poročna in mrliška. Krstne knjige so ohranjene za obdobje 1650 – 1700, poročne od 1646 – 1700 in mrliške od 1664 – 1700. Ohranjene knjige obsegajo drugo polovico 17. stoletja, kar pa ne pomeni, da jih pred tem niso pisali. Po vizitacijah sekovskih škofov in njihovih vizitatorjev v letih 1608 (Martin Brenner) in 1617 (Jakob Eberlein) lahko sklepamo, da je mariborski župnik (v tem času Pileator) imel vsaj krstno in poročno knjigo, kajti nihče od vizitatorjev nikjer ne omenja, da župnik ne bi imel matic (pri nekaterih župnijah na Dravskem polju pa vizitatorji omenjajo, da posamezna župnija nima katere izmed knjig, ali pa, da so malomarno vodene).

Krstni (rojstni) knjigi sta dve. Prva obsega obdobje 1650 – 1673 in ima 717 strani, navadne platnice, velikosti 31,5 x 21 cm, debeline 0,5 cm, debelina knjige je 7,5 cm. Druga

knjiga obsega obdobje 1673 – 1700, ima 852 strani, platnici sta vezani v rjavo usnje (precej dobro ohranjeno), velikosti 33 x 22 cm, debelina knjige je 8,5 cm. Obe knjigi imata na koncu register – indeks imen, ki pa je najverjetneje nastal pozneje (kovinsko pero) in ni popoln, verjetno zaradi nečitljivosti in izbledelosti posameznih strani. Teksti v obeh knjigah so latinski, s posameznimi nemškimi besedami (največkrat poklicji). Indeks priimkov je sestavljen po abecednem redu.

Poročna knjiga je precej manjša po obsegu in zajema čas od 1646 do 1748. Platnice so velikosti 31 x 20,5 cm, debelina 0,5 cm, vezana je v rjavo usnje, ki je precej obrabljeno. Usnjeni rob knjige meri 5,5 cm, debelina knjige pa je 7 cm. Teksti v knjigi so latinski, ima 820 strani in posebej dodan indeks – posebna knjiga, ki je najverjetneje nastala pozneje (kovinsko pero). Platnice indeksa so navadne, velikosti 32 x 17 cm, debelina indeksa je 1 cm. Indeks je pisan po abecednem redu priimkov ženinov.

Mrliška knjiga je prav tako ena za obdobje 1664 – 1763 in je najmanjša po obsegu. Platnice velikosti 31 x 20,5 cm so navadne, debelina knjige je 4 cm in ima 339 strani. Teksti v knjigi so do leta 1670 pisani v latinščini, nato pa v nemščini. Knjigi je pozneje (kovinsko pero) prepisan indeks po abecednem redu priimkov.

Glede na predpisane obrazce v rimskem obredniku, so matične knjige v Mariboru pisane zelo pomanjkljivo. Tako pri večini vpisov v mrliške knjige ne najdemo podatka o starosti umrlega, večkrat pa manjkata tudi poklic in kraj bivanja pokojnika. Podobno je tudi s krstnimi knjigami, kjer v večini primerov ni zapisano, iz katerega kraja v župniji so krščenec in njegovi starši, pogosto pa manjka tudi poklic staršev krščenca. Večina zapisov je podobna sledečemu: »20. tega meseca je bila krščena Uršula, zakonska hči Simona Hudiža in njegove žene Marine. Botra sta bila Andrej Matko in Marina Suparin.«² Le redko pa najdemo zapis, kot je sledeči, v katerem je naveden poklic očeta in kraj, od koder prihaja: »Istega dne (28) je bila krščena Regina Marija, zakonska hči Matija Fraupomerja vojaka, iz Koroške ...«. Vpisi so odvisni tudi od stanu staršev krščenca. Pri plemičih in pomembnejših meščanih so vpisani ne le vsi njihovi nazivi, temveč tudi funkcije, ki so jih trenutno opravljali (npr. mestni sodnik, iz katerega kraja so botri in kaj so po poklicu).

Največ podatkov pa vsekakor vsebujejo poročne knjige. Poleg kraja, od koder je prihajal ženin ali nevesta (takrat je veljalo pravilo, da se mladoporočenca, če sta bila iz različnih župnij, poročita v nevestini župniji), najdemo še poklic ženina, njegovega očeta in nevestinega očeta, ter včasih poklic ali funkcijo, ki jo je opravljala priča (npr. mestni pisar, mestni

svetnik). Vpisan je bil tudi družbeni status posameznikov (nobilis, liber), in, ali gre pri ženinu in nevesti za vdovo ali vdovca.

V krstne knjige je v letih 1650 – 1700 vpisanih 7169 krstov, kar lahko izenačimo z rojstvom otrok. Povprečno se je na leto rodilo 149 otrok. Pri tem relativno velikem številu rojstev je treba povedati, da so v tem številu vsi novorojenci iz mariborske župnije in ne le otroci iz mesta Maribor. Največ otrok se je rodilo leta 1669, kar 178, kar nam pove o relativnem blagostanju v mestu in prisotnosti vojske v mestu leta 1668. Najmanj otrok se je rodilo leta 1652, kar je najverjetneje posledica požara, ki je leta 1650 prizadel mesto.

Število krščenih – rojenih po desetletjih v Mariboru med leti 1651 – 1700

Desetletje	1651-60	1661-70	1671-80	1681-90	1691-1700
Število krščenih	1400	1428	1405	1438	1309
Letno povprečje	140	147,8	140,5	143,8	130,9

Na podlagi števila rojstev in ocenjenega števila prebivalstva lahko izračunamo stopnjo rodnosti za to obdobje. Povprečno število prebivalcev mesta Maribora je bilo v drugi polovici 17. stoletja okoli 1500, leta 1650 okoli 1440 in leta 1700 okoli 1515, tako da je prišel en novorojenec na 12 prebivalcev.⁴ Stopnja rodnosti po desetletjih v Mariboru v letih 1651 – 1700

Desetletje	1651-60	1661-70	1671-80	1681-90	1691-1700
Povprečno štev. preb.	1440	1455	1470	1485	1515
Stopnja rodnosti v %	97,1	101,6	96,6	96,8	86,4

Vidimo, da je proti koncu stoletja pričela nataliteta padati, na kar je poleg zvišanja cen žitu vplivala tudi kuga, ki je v letu 1680 najmočnejše pustošila prav na Slovenskem Štajerskem.⁵

Po mrliških knjigah je v mestu Mariboru v letih 1664 do 1700 umrlo 1860 prebivalcev, ali več kot 50 na leto. Največ prebivalcev je umrlo leta 1680, kar 173. Vzrok za to je bila kuga, ki je razsajala po mestu od poletja 1680 do pomladi 1681. Najmanj ljudi pa je umrlo leta 1670, le 29. Pri tem je treba poudariti, da so bile mrliške knjige najbolj malomarno vodene in da župniki in njihovi kaplani niso vedno vpisovali vseh pokopov. Zato se podatki, ki jih dobimo pri preštevanju vpisov v mrliško knjigo in podatki iz zapisnikov arhidiakonskih sinod ne ujemajo (ponavadi je

vpisov manj, kot je navedeno v zapisnikih arhidiaconatskih sinod; tako je leta 1684 v mrliške knjige vpisanih 59 umrlih, medtem ko je v zapisniku na sinodi za leto 1684 vpisanih 124 umrlih).⁶

Povprečno število umrlih po desetletjih v Mariboru med leti 1664 – 1700

Desetletje	1664-70	1671-70	1681-90	1691-1700
Število umrlih	337	569	471	474
Letno povprečje	33,7	56,9	47,1	44,7

Stopnja umrljivosti za posamezna desetletja 1671 – 1700

Desetletje	1671-1680	1681-1690	1691-1700
Število umrlih	569	471	447
Letno povprečje	56,9	47,1	44,7
Povprečno štev. preb.	1470	1485	1515
Stopnja umrljivosti v %	38,7	31,7	29,5

Stopnja umrljivosti za čas med 1671 – 1700 znaša 33,3 %, kar je dokaz več o malomarnem vodenju mrliških knjig. Če bi ti podatki držali, bi bilo mesto Maribor verjetno edina izjema v tedanji Evropi, kjer bi bila rodnost večja od smrtnosti. Znano je, da je bila smrtnost v mestih tedaj večja od rodnosti, na podeželju pa je bilo ravno obratno, tako da se je mestno prebivalstvo popolnjevalo s podeželskim.

Med leti 1664 in 1700 je v mrliške knjige vpisanih tudi 661 otrok. V skupnem številu umrlih (1860) pomeni to kar 35,5 % vseh umrlih, kar nam pove, da je bila smrtnost med otroki zelo velika.

Število umrlih otrok po posameznih letih od 1664 – 1700

Leto	1664	1665	1666	1667	1668	1669
Št. u.	1	3	7	4	43	18

Leto	1670	1671	1672	1673	1674	1675
Št. u.	3	11	16	17	16	19

Leto	1676	1677	1678	1679	1680	1681
Št. u.	22	11	21	22	66	14

Leto	1682	1683	1684	1685	1686	1687
Št. u.	12	15	23	25	28	20

Leto	1688	1689	1690	1691	1692	1693
Št. u.	17	19	18	20	15	18

Leto	1694	1695	1696	1697	1698	1699
Št. u.	11	19	14	30	11	21

Leto	1700
Št. u.	11

Povprečno je v obdobju 1664 – 1700 umrlo 18 otrok na leto. Nihanje je precej močno; tako je bil leta 1664 med 62 umrlimi le en otrok, leta 1668 pa med 76 umrlimi kar 43 otrok ali 56,5 %. Največ otrok pa je umrlo leta 1680 v času kuge, kar 66 ali 38,1 % vseh umrlih.⁷

Rojevanje in umiranje pa poznata tudi sezonska nihanja. Tako so obdobja in leta, ko se več ljudi rodi, kot jih umre in obratno. Smrti so bile v Mariboru najpogostejše v marcu, aprilu, avgustu in septembru. Rojstva pa so bila najpogostejša v januarju, februarju, marcu, oktobru in novembru. Tisti, ki so bili rojeni januarja, februarja in marca, so bili torej spočeti aprila, maja in junija, tisti, ki so bili rojeni oktobra in novembra, pa so bili spočeti januarja in februarja. Iz tega lahko izvemo, kdaj so ljudje bili manj zaposleni in so imeli dovolj prostega časa; tukaj je mišljen čas nosečnosti in poroda, kajti takrat ženske niso bile zmožne za delo).⁸⁻⁹

Poročne knjige mariborske župnije so ohranjene od leta 1646. V času od leta 1700 se je v mariborski župnijski cerkvi poročilo 1826 parov ali 3652 oseb. Na leto se je poročilo povprečno 36 parov ali 72 oseb. Najmanj porok je bilo leta 1654, le 8, največ pa leta 1681, kar 69. Tudi to veliko število porok je verjetno posledica kuge leta 1680, kajti mnogi so ostali vdovci ali vdove in so si po prenehanju kuge poiskali nove partnerje.

Število poročenih po desetletjih v Mariboru v drugi polovici 17. stoletja

Desetletje	1651-60	1661-70	1671-80	1681-90	1691-1700
Število poročenih	148	437	368	401	339
Letno povprečje	14,8	43,7	36,8	40,1	33,9

Pri analizi poročne knjige je treba upoštevati dejstvo, da je v večini primerov, ko sta bila ženin in nevesta iz različnih župnij, poroka bila v nevestini župniji. To pomeni, da so vsaj nekateri Mariborčani vpisani v matične knjige drugih župnij. Tako je v mariborski poročni knjigi za ta čas med 861 ženini in prav toliko nevestami kar 355 tujcev (tujk), za katere je tudi navedeno, iz katerega kraja prihaja

jajo, oziroma, kje so bili rojeni (ali pa samo, iz katere župnije so prišli). Če si to pogledamo podrobneje, vidimo, da je kar 20 % (250) vseh ženinov tujcev in le 6 % (105) vseh nevest iz drugih krajev. Ta podatek nam potrjuje prejšno ugotovitev, da se je večina nevest poročila v domači cerkvi. Neveste, ki so se poročile v Mariboru, so prihajale iz 53 različnih krajev in sicer: Arvež – 1, Admont – 1, Avstrija – 1, Bistrica (Slovenska) – 1, Celovec – 2, Carsio (s Krasa) – 1, Dunaj – 3, Fuswatvald (?) – 1, Gradec – 5, Gomilica – 1, Halsbolt (?) – 1, Jarenina – 8, Kapfenberg – 1, Kamnica – 6, Konjice (Slovenske) – 1, Koroška – 4, Kranjska – 1, Celje – 3, Levenmünd (?) – 2, Lipnica – 4, Lucane – 5, Mödling – 2, Malečnik – 3, Melje – 1, Orešje – 1, Ptuj – 3, Pambirgen – 1, Košaki – 7, Khosokh – 2, Roggau (pri Feldpachu) – 1, Ruše – 1, Rehtenstein – 1, Radlje ob Dravi – 2, Radvanje v hočki župniji – 1, Selnica – 3, Sv. Leonard (Lenart v Slov. goricah) – 2, Slovenj Gradec – 3, Sv. Kunigunda (Spodnja Kungota) – 1, Tiraidek (?) – 1, Trg Maut – 1, Varaždin – 1, Vreksmarkt – 1, Wilhelmsburg v Avstriji – 1, Zgornji Kosach – 1, Župnija Sloheg na Koroškem – 1, Župnija Vojnik – 1.

Ženini pa so prihajali kar iz 112 krajev in sicer: Arvež – 4, Avstrija 7, Bavarska – 3, Beljak na Zg. Koroškem – 1, Bruck na Muri (Murepontum) – 1, Bistrica (Slovenska) – 6, Celje – 5, Celovec – 2, Cerknica – 1, Cobulsab (?) – 1, Croman na Češkem – 1, Drensels (?) – 1, Dunaj – 1, Ernovž – 3, Folksenengl (?) – 1, Felpoh trg Polda (?) – 1, Friirschtenfeld (?) – 1, Frajgrabaa (?) – 1, Feldbach – 1, Fenring (Borinje) – 1, Freilehen (?) – 1, Frajdek – 1, Graisenbal (?) – 1, Gradec – 12, Gotsen (?) – 1, Gomilica – 2, Greiuss (?) – 1, Gurgselb (?) – 1, Hajdina pri Ptuj – 1, Hoče – 2, Hrvaška – 1, Hartberg na Štajerskem – 2, Hunddorf na Češkem – 1, Gaj (Sv. Križ pri Kamnici) – 1, Jarenina – 37, Konjice (Slovenske) – 7, Koroška – 1, Kamnica – 37, Kumen na Pohorju – 1, Košaki – 12, Cartistadio (Kras) – 2, Kronster (?) – 1, Koprianiž (?) – 1, Kapla na Koroškem – 1, Kranjska – 2, Kanonoiz (?) – 1, Limbuš – 27, Leizoch – 1, Lassenmint (?) – 1, Leoben – 1, Lugano v Švici – 1, Lipnica – 3, Ljubljana – 1, Leischach – 2, Moravska – 1, Melje – 4, Marging (vas) – 1, Malečnik – 21, Maranja – 1, Maarkersdorf v Spodnji Avstriji – 1, Malsurgent na zgornjem Koroškem – 1, Nemčija – 1, Orešje – 1, Obdach na zgornjem Štajerskem – 2, Ptuj – 25, Polskava – 1, Ptujška gora – 1, Paezka (?) – 1, Pravnegg (?) – 1, Radlje ob Dravi – 4, Radgona – 12, Rače – 1, Radenfall na Koroškem – 1, Ruše – 2, Sand – 1, Slivnica – 5, Sv. Lovrenc pri Ptuj – 2, Sv. Leonard (Lenart v Slov. Goricah) – 7, Stankirchen – 1, Stros – 1, Saksonija – 1, Slovenj Gradec – 1, Salzburg – 1, Središče – 2, Svečina – 1, Schalbek na Koroškem – 1, Sv. Urban pri Kamnici – 1, Sreidek (?) – 1, Sikolgad (?) – 1, Šober pri

Kamnici – 1, Tiriadek (?) – 1, Tübingen – 1, Trogau v Šleziji – 1, Ulm – 1, Švica – 1, Šalek na spodnjem Štajerskem – 1, Vuringhaus na spodnjem Bavarskem – 1, Volčina – 2, Varaždin – 5, Viltuš – 1, Vitting – 1, Vojtspersg – 1, Vocig (?) – 1, Valian (?) – 1, Vuzenica – 1, Wildon – 2, Wisyer (trg v Avstriji) – 1, Wolpeklhaim v spodnjem Palatinatu – 1, zgornja Štajerska – 2, župnija Črešnjevce pri Slov. Bistrici – 2, župnija sv. Jome v Hočah – 13. Večina nevest je prihajala iz bližnjih krajev, medtem ko so ženini prihajali tudi iz oddaljenih nemških in čeških dežel.¹⁰

V matičnih knjigah najdemo tudi poklice, ki so jih tedaj opravljali. V mariborskih matičnih knjigah za 17. stoletje najdemo kar 111 različnih poklicev (tukaj so vštete tudi mestne in deželne službe – funkcije): babica, barvar, berač, brivec, cehovski pomočnik (brez oznake, za katero obrt gre), cehovski vajenec (brez oznake, za katero obrt gre), citraš, čevljar, čolnar, dimnikar, dninar, državni uradnik, glavnikar, glasbenik, grobar, hlapec, izdelovalec gosli, košar, kočij, odej, orgel, puškinih kopit, skrinjic za nakit in vezalk, izpiralec zlata, jermenar, kamnosek, kapelnik, kaščar, kipar, kletar, ključavničar, klobučar, kmet, knjigar, knjigovez, tiskar, kolar, kopališčni mojster, kotlar, kositar, kovač, kočijaž, krojač, kruhar, krčmar, krznar, kuhar, lector, lekarnar, lončar in pečar, lovec, merilec žita, mesar, mestni in grajski vratar, mestni pisar, mestni stražnik, mežnar, cerkveni ključar in cerkveni sluga, mitničar, mizar, mlinar, najemodajalec, nogavičar, nožar, objezdnik, organist, osebenek, oskrbnik, upravitelj, ostrogar, pasar, pastir, pek, platnar, podložnik, poštni mojster, posestnik, posejevalec denarja, priležnica, puškar, ribič, sedlar, slamorezec, slaščičar, sel in glasnik, služabnica, služabnik, sodar, splavar, starinar, steklar, stiskalničar, strugar, svečar, študent, tesar, težak, tkalec, trgovec in kramar, trobentač, urar, usnjar, učitelj, vinogradnik in viničar, vojaški branjevec, vojak, vozni voz, vrvar, vrvičar, zdravnik, zidar in zlatar.¹¹

S pomočjo matičnih knjig in drugih virov lahko sestavimo seznam duhovnikov, ki so v 17. stoletju delovali v Mariboru.

Mestni župniki:

Leta 1587 je postal mariborski župnik Anton Manikor. Doma je bil iz Koser na Južnem Tirolskem. Pred prihodom v Maribor je bil župnik v kraju Meltniz na Koroškem. Bil je vplivna oseba, saj je bil bližnji sorodnik krškega pomožnega škofa Antona Manikorja. Mariborski župnik je bil do svoje smrti, 18. junija 1601. Z njim se pričinja obdobje ostrih cerkvenih bojov v Mariboru. Manikor je bil znan po številnih sporih z neposlušnimi kaplani in številnih pritožbah in poročilih, ki jih je pošiljal

ljal krškemu škofu zaradi mariborskih beneficijev, beneficijatov in mesta.¹²

Mariborsko župnijo je v zelo težkih okoliščinah, po silovitem požaru leta 1601, ki je močno prizadel cerkev in župnijsko poslopje, prevzel Jurij Pileator, in jo vodil do leta 1630, ko je bil iz nje odstranjen.

Jurij Pileator se je rodil leta 1565 v Kočevju. Bil je sin Gregorja in Ane Pileator.¹³ Njegov oče je bil župnik v Črmošnjicah na Kranjskem.¹⁴ Jurij je študiral v Gradcu, med duhovnike ga je umestil zagrebški škof v Lepoglavi. Primicijo je obhajal leta 1590 v Kamnici, kjer je bil kaplan tri leta. Leta 1593 je prevzel mesto slovenskega kaplana v Mariboru, leta 1597 je tu postal tudi korar oziroma nemški pridigar. Leta 1600 je postal v Mariboru beneficijat Magdaleninega beneficija, potem ko ga je s svojimi 1000 goldinarji rešil dolgov. Od leta 1599, pa do svoje smrti, februarja 1637, je bil hočki župnik, od leta 1622 nadžupnik. Leta 1606 je bil župnik v Limbušu. Mariborski župnik je Pileator postal leta 1601. Takoj 27. julija 1601, po smrti župnika Antona Manikorja (18. julija 1601), je mariborsko mesto prosilo krškega škofa, da bi novi župnik postal njihov korni mojster Jurij Pileator, ker ga odlikuje znanje nemškega in slovenskega jezika. Škof mu je že 19. oktobra istega leta dosmrtno zaupal mariborsko župnijo. S tem je Pileator prevzel tudi mesto vladarjevega zastopnika.¹⁵ Leta 1604 je priporočil Marka Pileatorja, dijaka srednje šole (principista) na graški univerzi, starega 19 let, doma iz Maribora, za vstop v kolegij Ferdinandeum v Gradcu.¹⁶ Pileator je doživel v času svojega župnikovanja v Mariboru vrsto vizitacij. Tako je 9. in 10. junija 1607 ves mariborski okraj vizitiral sekovski škof Martin Brenner (1558 – 1615). Brenner je ob vizitaciji mariborske župnije ugotovil, da je župnija dobro vodena (kar med drugim pomeni, da je župnik v redu vodil tudi matične knjige, ki pa nam na žalost niso ohranjene, ker so najverjetneje pogorele v enem izmed požarov, ki so v 17. in 18. stoletju prizadeli mesto), od Pileatorja pa je zahteval, naj mu pošlje seznam luteranov, da jih bo naznanil pri deželnem knezu.¹⁷

Pileator je bil mariborski župnik vse do cerkvene vizitacije leta 1630. Po poročilu vizitacijske komisije je salzburški nadškof odstranil Pileatorja z mesta mariborskega župnika.¹⁸ Pileatorju so očitali malomarnost v vodenju župnije, zapravljanje cerkvene zemlje in nespodobno življenje. 8. novembra 1631 je bil na mesto mariborskega župnika postavljen duhovnik Andrej Anton Trost.¹⁹

Andrej Trost se je rodil v Eberendorfu – Dobrli vasi na Koroškem. Leta 1614 je bil vpisan kot študent fizike na graški univerzi.²⁰ Istega leta je dosegel naziv bakalavreata filozofije.²¹ Že leta 1611 je bil kot študent logike sprejet v kolegij Ferdinandeum.²² Do leta

1631 je bil dekan v Celovcu. 21. marca 1631 je dobil mestno župnijo v Mariboru, na katero je bil 9. novembra 1631 tudi instaliran. Njegov prednik Pileator mu je nenehno povzročal sitnosti, poleg tega pa se je še tako zadolžil, da so mu župnijo »zarubili«. Krški škof je leta 1635 sicer plačal vse dolgove, vendar je Trosta odstavil z mesta župnika. Umril je v veliki revščini 9. avgusta 1636 ob enih ponoči za grižo. Njegov brat Jurij Franc je bil leta 1636 župnik v Kotmari vesi na Koroškem.²³ Pokopal ga je novi mariborski župnik Mihael Nöe. Mihael Nöe se je rodil v Celju leta 1599, »et filius spurius ex sacerdote et libera«.²⁴ Leta 1622 je bil kot študent logike vpisan v matične knjige graške univerze.²⁵ V času študija je bil član kolegija Ferdinandeum, kamor je bil sprejet 6. novembra 1622.²⁶ Pozneje je postal doktor modroslovja.²⁷ V duhovnika je bil posvečen 22. junija 1623. Po končanem študiju je eno leto služboval kot kaplan v Lučanah, nato pa je bil šest let korni mojster v Radgoni. Leta 1631 je postal korni mojster v Mariboru, kjer je na tem mestu služboval do konca leta 1635. 14. septembra 1635 je dobil mariborsko župnijo, na katero je bil nameščen zadnje dni februarja (? – verjetno oktobra). Po svoji nastavitvi je 13. novembra 1635 pisal škofu, da je našel mariborski farovž prazen, in ker ima vikarija majhne dohodka, ne plačuje ničesar kaplanu Jerneju Kunstlhranu, medtem ko Franc Pasqualin živi »ex propriis«. Toda ker ni mogel dobiti dispenze »a defeciti nativitatibus«, je 9. julija 1640 resigniral na mesto župnika. Leta 1646 je bil spovednik redovnic v Radljah ob Dravi. 31. maja 1646 je bil prezentiran na Brezno ob Dravi, kjer je služboval do leta 1648. Od julija 1649 do druge polovice maja 1652 je bil korni mojster v Mariboru, od julija 1652 do junija 1671 pa župnik v Kamnici. Umril je v Mariboru, 3. julija 1673.²⁸

Naslednji mariborski župnik je bil Franc Pasqualin. Po rodu je bil Italijan doma iz Gorice. Leta 1628 je bil vpisan na graško univerzo.²⁹ Leta 1635 je kot kaplan v Mariboru prosil krškega škofa Boštjana grofa Lodrona (1630 – 1643) za podelitev kamniške župnije, kjer je bil nato župnik do leta 1640. Že kot kamniški župnik je dobil beneficij sv. Katarine v Mariboru. 14. septembra 1640 je bila Pasqualinu podeljena župnija v Mariboru. 23. novembra istega leta so ga Mariborčani prezentirali na mesto beneficijata sv. Marije Magdalene.³⁰ V času svojega župnikovanja je dal postaviti v farni cerkvi nov prednji oltar. Dne 18. maja 1636 je dobil od sekovskega škofa dovoljenje, da sme blagosloviti kraj med vinogradi na visokem hribu (Krivec), kjer so si farani postavili božje znamenje.³¹ Zaradi večnih sporov z meščani pa je bil Pasqualin že leta 1648 prisiljen resignirati na svoje mesto in je bil v naslednjem letu kot župnik

odstranjen.³² Pozneje je živel v Mariboru kot beneficijant sv. Katarine, ki ga je dobil leta 1638. Umrl je 30. januarja 1678.³³

Po Pasqualinovi resignaciji je dobil mariborsko župnijo njen vikar Melhior Rainier, kaplan krškega škofa.³⁴ Melhior Rainier je bil po rodu Italijan, doma iz Cenede v Italiji. Leta 1629 je bil vpisan na univerzo v Gradcu.³⁵ 5. oktobra 1639 je postal župnik v Malečniku (Sv. Petru) blizu Maribora. Tukaj je ostal do 27. aprila 1648, ko je postal mestni župnik v Mariboru. To službo je opravljal vse do svoje smrti leta 1667. Ker ni znal nemško, je salzburški nadškof nasprotoval njegovi prezentaciji že na faro Sv. Petra. Toda krški škof Boštjan, pri katerem je bil Rainier dvorni kaplan, ga je zagovarjal, češ da ga je za vikarja izbral zaradi njegovega zgodnjega življenja in ker je znal slovensko. Kot zanimivost, Melhior Rainier se je ves čas svojega službovanja v Mariboru podpisoval v italijanščini »Melchior Rainier predicano di San Pietro lotte Marpurg«. Umrl je v Mariboru in bil 17. avgusta 1667 pokopan v mestni cerkvi.³⁶

Po smrti Melhiorja Rainierja je 17. oktobra krški škof salzburškemu nadškofu prezentiral duhovnika Andreja Strediotha.³⁷

Andrej Stredioth se je rodil leta 1630 na Štajerskem. Leta 1644 je kot študent poetike obiskoval univerzo v Gradcu in bil član kolegija Ferdinandeum.²⁸ Leta 1654 je končal svoj študij na teološki fakulteti.³⁹ Leta 1663 je bil zorničar v Gradcu, od leta 1664 do 1667 je bil župnik v Lučanah, 17. oktobra 1667 pa ga je prošt v Kriegu, po ukazu krškega škofa, instaliral na mesto mariborskega župnika. Vendar si je že kmalu premislil in 31. oktobra prezentacijo preklical. Po temeljitem poizvedovanju o njegovih sposobnostih in moralnih kvalitetah ga je ponovno prezentiral 24. februarja 1668. Stredioth je bil le kratek čas župnik v Mariboru, saj je umrl že leta 1669, star 39 let. 23. julija je bil pokopan v župnijski cerkvi.⁴⁰

Naslednjih sedemnajst let (1669 – 1685) je bil mariborski župnik Pavel Andrej Rainier. Po rodu je bil Italijan, doma iz Senožeč (v matične knjige graške univerze je vpisan kot Tržačan). Leta 1641 je bil vpisan na graško univerzo kot študent sintakse, leta 1644 pa kot študent logike.⁴¹ Leta 1646 je končal študij in leta 1647 opravil magisterij iz filozofije. V času svojega študija v Gradcu je bil tudi član kolegija Ferdinandeum.⁴² V letih 1651 do 1656 je bil najprej kaplan v Mariboru, nato od leta 1656 do 1669 zorničar in od leta 1669 do 1685 župnik v Mariboru.⁴³ Umrl je 13. maja 1685, star 63 let.⁴⁴

Po Rainierjevi smrti je postal vikar v Mariboru Frančišek Garzarolli. Doma je bil z Reke (ta podatek najdemo v ruški kroniki in v kartoteki Matije Slekovca v PAM, v knjigi ordinantov sekavske škofije pa je zapisano, da je doma iz Šentvida – Sv. Vito pri Vipavi v gori-

ški pokrajini). Rodil se je leta 1621.⁴⁵ V Gradcu je študiral logiko in je leta 1654, ko je bil star 33 let, postal magister filozofije.⁴⁶ V duhovnika je bil posvečen maja 1654.⁴⁷ Novo mašo je imel v Rušah. Leta 1648 je postal župnik v Malečniku (Sv. Peter), kjer je nasledil Melhiorja Rainierja ter hvalevredno služboval do julija 1685, ko je pri 61 letih postal dekan in mariborski mestni župnik. Še prej pa je leta 1665 postal doktor teologije.⁴⁸ Garzarolli je bil mariborski župnik do svoje smrti. Umrl je 28. januarja 1700 ob šesti uri zvečer v svojem 79 letu starosti.⁴⁹ Že istega dne, 28. januarja (?) 1700, je krški škof podelil faro Klemenju Škerjancu, doma iz Ormoža.⁵⁰ Škerjanc je leta 1672 obiskoval ruško gimnazijo in bil od 1685 do 1700 korni mojster v Mariboru.^{51–52} Kot mariborski kaplan se je Škerjanc leta 1691 potegoval za mesto selniškega župnika (Verjetno Selnica ob Dravi).⁵³ 9. februarja 1700 ga je komisar krškega škofa Gašpar Schillermann instaliral na mesto mariborskega župnika. Leta 1709 je odstopil z mesta župnika in do svoje smrti, 19. maja 1730, živel v Mariboru kot beneficijant.⁵⁴

Na podlagi precej skopih in večinoma faktografskih podatkov lahko sklepamo, da je bilo v 17. stoletju precej nevhvalno in včasih tudi nevarno biti mariborski župnik. Če pogledamo Pileatorjeve pritožbe čez mestni svet in meščane nasploh, mu kaj lahko verjame, da se je včasih zbal tudi za svoje življenje. Dejstvo, da so bili odnosi med mariborskimi župniki in meščani zaostreni, nam potrjuje tudi to, da je večina župnikov imela večje ali manjše spore z meščani. Vsaj dva izmed možnih vzrokov za to sta nam poznana. Prvi je bil vsekako v pooblastilu, ki ga je dobil mariborski župnik po obisku protireformacijske komisije v mestu leta 1600 pod vodstvom sekavskega škofa Marina Brennerja. S temi pooblastili se je lahko župnik vtikoval celo v delo mesnega sveta, kar so meščani vsekakor čutili kot omejevanje mestne samouprave. Poleg tega je bil tukaj prisoten čisto verski spor, saj je bil mestni župnik glavni preganjalec in tožnik meščanov, ki so bili protestanti. Drugi vzrok pa je bil ekonomske narave. Šlo je za beneficije in tudi župnijsko zemljo in župnijske dohodke. Iz poročil za 16. in tudi 17. stoletje je razvidno, da je precej beneficijev prišlo v roke meščanov, ki seveda niso skrbeli za božjo službo, zato si je večina župnikov prizadevala, da bi povrnili odtujene beneficije (in s tem povečali dohodke), pri čemer so prišli navzkriž z meščani, ki so te beneficije odkupili. Vse to je seveda pripomoglo k vedno slabšim odnosom med meščani in mestnim župnikom.

Ostali duhovniki:

Jurij Lerkinger je bil doma iz Koroške. Leta 1620 je v Gradcu obiskoval gimnazijo

(poetika).⁵⁵ Leta 1629 pa je bil na graško univerzo vpisan kot študent sintakse.⁵⁶ Leta 1646 je bil »cooperator«, med leti 1647 do 1649 pa korni mojster v Mariboru.⁵⁷

Gregor Kaltschitsch se je rodil leta 1618 na Kranjskem. Teologijo je študiral v Gradcu, kjer je bil 30. oktobra 1642 sprejet v kolegij Ferdinandeum kot študent metafizike.⁵⁸ V letih 1646 – 1647 je bil kaplan v Mariboru.⁵⁹

Mihael Passikh je bil doma iz Višnje gore na Kranjskem. Teologijo je študiral v Gradcu.⁶⁰ Leta 1644 je bil posvečen v duhovnika. Od novega leta 1649 je bil kaplan v Mariboru. Dne 8. marca 1658 so ga Mariborčani imenovali za beneficijata sv. Mihaela. Ta beneficij je pred njim posedoval Feliks Cresar.⁶¹ Kot kaplan je v Mariboru deloval kar 18 let, od 1649 do 1667. Večino tega časa je bil verjetno slovenski kaplan, čeprav imamo podatke za to le za čas od 1652 – 1654.⁶² Umrl je v Mariboru, 20. januarja 1668.^{63–64}

Janez Krstnik Roseti je bil doma iz Kranjske. Študiral je v Gradcu.⁶⁵ V letih 1652 in 1653 je bil korni mojster v Mariboru.⁶⁶

Andrej Wehovitsch (Venkovick) se je rodil leta 1604 v Rakitovcu na Hrvaškem. Osnovno in srednjo šolo je obiskoval v Gradcu, kjer je nato tudi študiral teologijo.^{67–68} Med 1652 in 1654 je bil vikar v Celju.⁶⁹ Od Jurjevega 1654 do julija 1661 in od februarja 1662 do junija 1665 je bil korni mojster v Mariboru. 18. septembra 1659 ga je oskrbnik krške škofije imenoval za beneficijata Vseh Svetih v Mariboru. Umrl je v Mariboru, 9. julija 1668.^{69–70}

Franc Schray (Schrey, Schrei) je bil doma z Jesenic na Kranjskem. Leta 1661 je opravil magisterij na graški univerzi.⁷¹ V Mariboru je bil korni mojster med 1665 in 1682.⁷² Umrl je v Mariboru, 8. avgusta 1682.⁷⁹

Janez Krstnik Katschitsch se je rodil leta 1609 v Laškem na Štajerskem. Teologijo je študiral v Gradcu, kjer je bil leta 1634 na priporočilo R.P. Vitalia Pellicerolija sprejet v kolegij Ferdinandeum.⁷⁴ Med 1668 in 1671 je bil kaplan (verjetno ves čas slovenski, čeprav imamo podatek o tem le za leto 1668) v Mariboru.⁷⁵

Janez Khasman je bil doma iz Škofje Loke na Kranjskem. Študiral je na graški univerzi, kjer je leta 1659 študij tudi končal.⁷⁶ V duhovnika je bil posvečen 29. septembra 1666. V Mariboru je bil leta 1672 najprej kaplan in nato zorničar. V mestu je deloval do leta 1682. Leta 1671 naj bi postal župnik v Kamnici (?), kjer je 13. marca 1683 tudi umrl.^{77–78}

Janez Ferdinand Knechtl se je rodil 5. februarja 1652 v Mariboru, kot zakonski sin Jakoba in Julijane Knechtl.⁷⁹ Študiral je v Gradcu, kjer je leta 1671 tudi promoviral.⁸⁰ V duhovnika je bil posvečen 3. aprila 1679.⁸¹ V Mariboru je bil korni mojster med 1682 in 1685. Pozneje je postal župnik v Malečniku (Sv. Peter) pri Mariboru. Kot malečniškega

župnika ga leta 1686 najdemo kot pričo v poročnih knjigah mariborske župnije.⁸²

Urban Jamnikar (Jamnicker) je bil doma iz Kranjske. Študiral je na graški univerzi.⁸³ Od leta 1682 je bil kaplan v Mariboru, v letih 1686 do 1693 pa je bil slovenski kaplan in beneficijat sv. Mihaela. Umrl je v Mariboru, 6. januarja 1694.^{84–85}

Tobija Schmuz je bil doma iz Štajerske. Teologijo je študiral v Gradcu.⁸⁶ V Mariboru je bil zorničar od 1684 do 1700. Umrl je kot beneficijat Vseh svetih, 10. marca 1731 v Mariboru.^{87–88}

Janez Jurij Bartholotti, doma iz Rogatca, se je rodil leta 1661.⁸⁹ Študiral je v Gradcu, kjer je opravil tudi magisterij iz filozofije.⁹⁰ Od 1687 do 1708 (? verjetno do leta 1694) je bil kaplan v Malečniku (Sv. Peter) pri Mariboru. Od srede januarja 1694 je bil kaplan v Mariboru, kjer je ob Jurjevem leta 1700 postal korni mojster. Kot korni mojster je nato služboval v Mariboru do leta 1708, ko je postal župnik v Malečniku. Tu je služboval do 6. decembra 1724, ko je umrl, star 63 let. Pokopan je v grobnici pod farno cerkvijo. V svoji oporoki je zapustil 3000 goldinarjev graškemu konviktu za enega dijaka, rojstni fari pa je dal neko pristavo za »večno luč« in 2080 goldinarjev za dve sveti maši v tednu.⁹¹

Jurij Haidman, doma iz Celja, se je rodil marca 1665. Osnovno izobrazbo je dobil na šoli v Rušah.⁹² Univerzo je obiskoval v Gradcu.⁹³ V letih 1695 do 1696 je bil kaplan v Vojniku.⁹⁴ Leta 1699 je postal beneficijat v Mariboru. V letih 1700 do 1704 je bil »cooperator«, nato pa je do leta 1706 služboval kot kaplan.⁹⁵ Aprila 1706 je postal vikar v Vojniku, kjer je leta 1732 tudi umrl, star 67 let in pet mesecev. Pokopali so ga 27. avgusta 1732.⁹⁶

1653. in 1654. je bil kaplan v Mariboru Janez Passeger, doma iz Trsta.⁹⁷

Martin Prabant, doma iz Studencev pri Mariboru, je bil slovenski kaplan v Mariboru med leti 1672 in 1680.⁹⁸

Jurij Kismann je bil doma iz Maribora, kjer je bil zorničar med leti 1672 in 1676.⁹⁹

Jurij Roglevizh je bil zorničar v Mariboru v letih 1680 do 1681. Leta 1684 pa je bil v mestu kot beneficijat.¹⁰⁰

Pri kratkem pregledu seznama duhovnikov, ki so delovali v Mariboru v 17. stoletju, je pomemben podatek, da je večina duhovnikov študirala na jezuitski univerzi v Gradcu. To dejstvo nam pokaže, kako pomembno mesto v izobraževanju je imela graška univerza za slovenske dežele, kajti to je bila prva univerza, ki je bila dovolj blizu, da so jo lahko obiskovali tudi dijaki in študentje iz slovenskih dežel (poleg njih so univerzo v Gradcu obiskovali v večjem številu študentje iz avstrijskih, nemških in hrvaških dežel, iz Ogrske, Češke in tudi iz severovzhodnih predelov današnje Italije).